

N:o 48.

Ank. till Riksd. kansli den 10 april 1890, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af den s. k. Kommendantsängen vid skansen Kronan i Göteborg m. m.

(I. A.)

I en till Riksdagen den 14 februari innevarande år aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlemnad proposition (n:o 25) har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att — under förutsättning att Kongl. Maj:t beslutade att landeriet Qviberg invid Göteborg skulle för att användas till förläggningsplats för ett nytt kasernetablissemment åt göta artilleriregemente äfvensom till exercisfält åt samma regemente, på de af grosshandlaren J. J. Ekman genom försäljningsanbud den 8 maj 1889 kronan erbjudna vilkor af kronan inköpas — medgifva,

dels att den s. k. Kommendantsängen vid skansen Kronan i Göteborg måtte, med undantag af sjelfva skansen och kringliggande platå, mot 450,000 kronor försäljas;

och dels att af den för berörda lägenhet erhållna köpesumma måtte med 323,000 kronor gäldas köpeskillingen för landeriet Qviberg, och återstående beloppet till förvaltning åt statskontoret öfverlemnas för att användas såsom bidrag till kostnaderna för ett nytt kasernetablissemment åt meranämnda regemente.

Enligt hvad af det vid ifrågavarande kongl. proposition fogade statsrådsprotokoll öfver landtförsvarsärenden för den 14 februari 1890 inhemtas, hade generalfälttygmästaren och chefen för artilleriet i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 22 mars 1889 hemställt om åtgärders vidtagande i syfte att åt kronan

Bih. till Riksd. Prot. 1890. 4 Saml. 1 Afd. 34 Häft.

förvärfva lämplig plats för uppförande af ett nytt kasernetablissemment åt göta artilleriregementes hufvudstyrka och deri erinrat, att frågan om ny förlägningsplats för nämnda del af regementet allt sedan början af 1870-talet stått på dagordningen äfvensom att, oafsedt det bristfälliga och efter generalfälttygmästarens åsigt oroväckande skick, i hvilket sjelfva kasernbyggnaden sedan längre tid tillbaka befunnit sig, såsom skäl för de i nämnda syfte gjorda framställningar hufvudsakligen åberopats, att det nuvarande etablissementet vore förlagdt midt uti en stor stad, der truppen ständigt varit utsatt för frestelser af alla slag, att regementets skol- och öfningslokaler vore otillräckliga och belägna på vidt skilda håll, att öfningsfältet vore af för ringa utsträckning och slutligen att förråden jemväl vore förlagda på olika ställen med långa afstånd sins emellan, så att en möjlig mobilisering i hög grad försvårades.

Förslag till regementets förläggning antingen till annan plats i eller invid Göteborg eller ock till andra städer längre in i landet hade också flera gånger varit framställda; men nödvändigheten att åt rikets andra stad fortfarande bereda garnison hade emellertid föranledt, att det förra af dessa alternativ ansetts företrädesvis böra tagas i öfvervägande.

Bland de platser, som under förutsättning att regementets hufvudstyrka skulle kvarstanna i Göteborg blifvit, intill dess generalfälttygmästarens skrifvelse afläts, ifrågasatta såsom lämpande sig för ett nytt etablissements anläggning, omnämnde generalfälttygmästaren särskildt dels den s. k. Kommandantsängen med en vidd af cirka 7.6 hektar och på ett afstånd af 1.9 kilometer från stadens centrum, och dels landeriet Stora Härlanda med ett omfång af 61.7 hektar och på 3.6 kilometers afstånd från stadens centrum; och hade generalfälttygmästaren erinrat, att, derest förstnämnda alternativ antoges, det tillika ifrågasatts, att exercisplats för regementet skulle anordnas på lägenheten Ekedal, som med en vidd af 44 hektar vore belägen på ett afstånd af omkring 2.8 kilometer från den tilltänkta byggnadsplatsen.

Förslaget att till tomt för etablissementet använda Kommandantsängen lemnade emellertid, enligt generalfälttygmästarens åsigt, åtskilligt öfrigt att önska; dels vore nemligen byggnadsplatsen innesluten af kvarter, som beboddes af stadens lösare befolkning, och af denna anledning ej rätt lämplig, och dels vore afståndet emellan etablissementet och den tilltänkta exercisplatsen, som i och för sig ej kunde anses fullt passande för sitt ändamål, allt för stort. Hvad åter landeriet Stora Härlanda anginge, skulle väl, derest planen att för etablissementet använda den dertill hörande mark i tid kunnat förverkligas, en efter generalfälttygmästarens uppfattning synnerligen lycklig lösning af frågan vunnits. Numera vore dock förvärfvandet af nämnda landeri och de närmast angränsande 30 à 35 hektar, hvilka erfordrades för att exercisfältet skulle erhålla tillräcklig utsträckning, en omöjlighet, enär,

sedan fråga väckts om dessa områdens indelning till stadstomter, priset för sjelfva landeriet med tillhörande byggnader, hvilket år 1884 utgjorde cirka 120,000 kronor, numera ansåges uppgå till omkring 1,800,000 kronor.

Under sådana förhållanden hade, enligt hvad generalfälttygmästaren anmärkt, artilleristyrelsen ansett sig böra göra ytterligare undersökningar, huruvida någon annan för etablissemangets anläggning lämplig, invid Göteborg belägen plats stode att erhålla, och hade, sedan grosshandlaren m. m. J. J. Ekman erbjudit sig att för ändamålet åt kronan upplåta det honom tillhöriga landeriet Qviberg i Göteborgs stads 12:te rote, en sådan blifvit funnen, som, enligt generalfälttygmästarens åsigt, i alla afscenden tillfredsstälde de anspråk, som på en dylik plats måste ställas.

Nämnda landeri, tillsammans innefattande en areal af 154,6 hektar (313 tunnland 5,7 kappland) vore beläget i nordöstra delen af Göteborgs stad i den s. k. Gamlestaden. Dess område vore stadsjord, hvarför erlades grundlega och landeriarrendemedel. Marken hvilade på mergelbotten, vore till största delen fast och fullständigt täckdikad samt sänkte sig från norra gränsen räknadt långsamt mot Säfve å, men dock tillräckligt för att möjliggöra ett godt vattenaflopp och fullständig torrläggning; och vore, enär egendomen, der landtbruk under många år på mönstergildt sätt bedrifvits, befunne sig i synnerligen vårdadt skick, torrläggningen redan fullt planmessigt genomförd, så att endast täckandet af en genom fältet gående rännil och åkerfältens igenvallande erfordrades för erhållande af ett utmärkt exercisfält.

Byggnadsplats af bästa beskaffenhet finnes att tillgå i fältets sydvästra del, och såsom exercisfält lämpade sig området, hvilket vore 1,500 meter långt och 1,300 meter bredt, mycket väl, ej mindre på grund af sin stora utsträckning än ock till följd af markens beskaffenhet och dess af stora jemna fält samt mer eller mindre tillgängliga kullar bestående, synnerligen omvexlande terräng.

Området, som hade god vattentillgång och å hvilket fullt ändamålsenliga skjutbanor för skarpskjutning med karbin och revolver kunde anordnas, besutte dessutom ett stort företräde derutinnan, att lämpliga platser i skydd af bergen i områdets norra del finnes för uppförande af krutförråd och laboratoriebyggnad m. m., en omständighet, som, enligt generalfälttygmästarens åsigt, vore af så mycket större vikt, som det nuvarande ammunitionsförrådets vid Rya Nabbe ur försvarssynpunkt ogynnsamma läge och svåra kommunikationer samt laboratoriets och krutkapellens vid skansen Lejonet, efter närgränsande jernvägs anläggning, ytterst eldfarliga granskap inom jemförelsevis kort tid måste föranleda dessa byggnaders förflyttning.

Hvad vidare anginge frågan om de till landeriet förande kommunikationsleder och möjligheten för det i det tilltänkta kasernetablissemangtet icke

inqvarterade befälet att i närheten af detsamma erhålla bostäder, hade generalfälttygmästaren upplyst

att från Gustaf Adolfs torg i Göteborg till den föreslagna platsen för etablissemnet afståndet längs efter gamla landsvägen utgjorde omkring 4 km., men att till den nu trafikerade spårvägens slutpunkt vore ett afstånd af endast omkring 1,6 km, och att, sedan den under utläggning varande Riddargatan blifvit fullbordad, med säkerhet kunde antagas, att spårvägen komme att utläggas till bron öfver Säfve ån;

att rangerstationen Olskroken, hvilken vore gemensam för vestra stambanan och bergslagernas jernväg, vore belägen på ett afstånd från platsen för etablissemnet af omkring 1,3 km.; och att ångbåtsförbindelse emellan staden och bryggor i fältets omedelbara närhet vore anordnad och i allmänhet under alla årstider kunde vidmagthållas;

att, då jemväl den nya jernvägen emellan Göteborg och Varberg framginge i närheten, tre bredspåriga banor kunde för det blifvande etablissemnet användas, och att, då dertill komme segelleden å Göta elf, ställets läge medgafve en hastig förflyttning af i etablissemnet inqvarterade trupper såväl åt norr som åt öster och söder;

att kvarteren i Gamlestadens närhet redan vore reglerade och delvis bebyggda, och att sålunda med ganska stor sannolikhet kunde antagas, att samtidigt med uppförande af etablissemnet den enskilda byggnadsföretagsamheten skulle komma att riktas på dessa kvarter för åstadkommande af byggnader, som lämpade sig för befälets inqvarterande; samt

att, oaktadt den temligen betydliga väglängden från Göteborgs medelpunkt, de redan befintliga kommunikationerna i allt fall gjorde möjligt för dem af befälet, som sådant önskade, att kvarbo i de äldre stadsdelarne.

Beträffande kostnaderna för ifrågavarande områdes förvärfvande hade generalfälttygmästaren upplyst, att grosshandlaren Ekman i det af honom till generalfälttygmästaren aflemnade, den 4 mars 1889 daterade anbud visserligen bestämt priset för landeriet till 313,000 kronor, men att emellertid utgifterna för egendomens inlösande skulle kunna i någon mån nedbringas genom återförsäljning af ett för regementet under närmaste framtid obehöfligt område emellan vägen till Partilled och Säfve ån. Generalfälttygmästaren ansåge dock sistnämnda utväg föga lämplig. Om eganderätten till nämnda område afhändes kronan, skulle nemligen, förutom att området derigenom förlorade sin naturliga gräns, enligt generalfälttygmästarens åsigt med all säkerhet derstädes inom kort uppstå utskänkingsställen, fabriksanläggningar m. m., hvilkas omedelbara granskap till etablissemnet komme att medföra olägenheter, vida öfvervägande den fördel, som en minskad kostnad för områdets förvärfvande skulle erbjuda; och en del af stranden måste i hvarje fall bibehållas för beredande af plats för tvätt- och bad-

inrättning m. m., hvadan generalfälttygmästaren ansåge lämpligt, att hela nyssnämnda område, hvars värde enligt hans åsigt med säkerhet komme att att inom närmaste framtid mångdubblas, borde af kronan bibehållas och för dess räkning utarrenderas.

De för inköpet behöfliga medel ansåge generalfälttygmästaren slutligen lämpligast kunna erhållas genom försäljning af den s. k. Kommendantsängnen vid skansen Kronan i Göteborg, hvilken egendom syntes generalfälttygmästaren utan olägenhet kunna af kronan undvaras. De delar deraf, som kunde ifrågakomma till afyttring, vore vid en af stadsmäklaren J. M. Möller och byggmästaren J. H. Jakobsson den 16 februari 1889 företagen besigtning värderade till 1 krona 25 öre per kvadratfot, så att desamma, om derifrån afräknades hvad som för gator och öppna platser erfordrades, kunde antagas vid försäljning skola inbringa en summa af 719,000 kronor i rundt tal; och ansåge generalfälttygmästaren, att egendomen för detta pris borde hembjudas till inlösen åt staden Göteborg samt, om staden ej ville till dylikt pris inlösa den, på samma sätt utbjudas till enskilda personer eller bolag, och betalningsvilkoren om möjligt dervid bestämmas så, att vid kronans tillträde af landeriet Qviberg den för inköpet af landeriet behöfliga köpeskillingen kunde af nämnda medel gäldas.

Med förklaring att efter hans åsigt området i fråga, hvilket numera vore det enda för ändamålet fullt lämpliga i stadens närhet, om några år icke skulle kunna utan oerhörda kostnader förvärfvas, hemstälde alltså generalfälttygmästaren, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen erforderliga åtgärder i syfte att detsamma må åt kronan förvärfvas.

I ett öfver generalfälttygmästarens förslag afgifvet utlåtande hade arméförvaltningen anmält, att genom fortifikationsbefälhafvarens i Göteborg försorg undersökningar blifvit anställda å den till inköp föreslagna marken för närmare utrönande af grundens beskaffenhet och dess lämplighet dels såsom exercisfält, dels för uppförande derå af kasernetablissemant; äfvensom att fortifikationsbefälhafvaren, med vitsordande af hvad generalfälttygmästaren rörande markens beskaffenhet upplyst, såsom resultat af de gjorda undersökningarna i öfrigt tillkännagifvit,

att den å landeriet befintliga mylla hvilade på ett omkring 2 å 3 meter mäktigt lager af mycket fast och hård lera, hvarunder åter befunnas lös blålera, men att det fasta berglagret vore tillräckligt mäktigt för att kunna uppbära stenbyggnader om 3 våningar;

att den något kuperade men för artillerifordon tillgängliga terrängen särdeles väl lämpade sig till exercisfält;

att, i betraktande häraf och då å området funnes riklig tillgång på godt dricksvatten, landeriet enligt fortifikationsbefälhafvarens åsigt vore mycket passande att användas såsom plats för det nya etablissementet;

att någon besparing i byggnadskostnaden för etablissemetet borde kunna åstadkommas genom tillvaratagande af redan å landeriet befintliga byggnader, och att sjelfva byggnaderna vid etablissemetet lämpligast syntes böra förläggas till platsen norr om vägen till Partilled och strax öster om vägen till skolhuset.

Arméförvaltningen hade vidare upplyst, att, då grosshandlaren Ekman uti sitt ofvan nämnda försäljningsanbud af den 4 mars 1889, såsom vilkor för anbudets bestånd, förbehållit sig att om dess antagande erhålla bestämdt meddelande inom utgången af sistförflutna juli månad, generalfälttygmästaren, då sådant meddelande ej vid nämnda tid kunnat lemnas, till arméförvaltningen låtit öfverlemnas ett den 8 maj 1889 af grosshandlaren Ekman afgifvet förnyadt och intill den 31 juli 1890 gällande köpeanbud, uti hvilket emellertid köpeskillingen, inberäknadt ett belopp å 8,000 kronor, som redan i första anbudet fordrats såsom ersättning åt afgående tjänstepersonal, blifvit bestämdt till 323,000 kronor, samt att generalfälttygmästaren dessutom låtit tillställa arméförvaltningen en till förvaltningen stäld och den 14 sistlidne oktober dagtecknad skrifvelse från stadsmäklaren i Göteborg J. M. Möller af innehåll, att han vore bemyndigad för den s. k. Kommendantsängen vid skansen Kronan, med undantag för sjelfva skansen och närmast kringliggande plåtå, erbjuda en köpesumma af 450,000 kronor, under vilkor, att lägenheten finge tillträdas den 14 mars 1891, att den erbjudna köpesumman skulle erläggas kontant vid tillträdet, att köparen ensam skulle vidkännas alla med lagfart af köpet förenade kostnader, samt att köpeanbudet förfölle, derest icke detsamma blefve af nu pågående lagtima Riksdag godkänt.

Slutligen hade förvaltningen upplyst, att vid en af tygmästaren och fortifikationsbefälhafvaren i Göteborg den 3 november 1888 företagen värdering af den s. k. Kommendantsängen densamma åsatts ett värde af 400,000 kronor; och hade förvaltningen, hvad angår sjelfva saken, förordat det af generalfälttygmästaren afgifna förslag, hvarigenom en efter dess förmenande lycklig och äfven i ekonomiskt afseende fördelaktig lösning af förevarande för regementet viktiga fråga skulle vinnas. Af den utredning, som åvägabragts, framginge nemligen, enligt förvaltningens åsigt, att landeriet i fråga särdeles väl lämpade sig för det ändamål, som med inköpet af detsamma afsåges, hvarjemte förvaltningen funne de af grosshandlaren Ekman erbjudna köpevilkor antagliga; och då, beträffande försäljningen af den s. k. Kommendantsängen, genom det af stadsmäklaren Möller derå gjorda anbud för nämnda lägenhet skulle erhållas ett större belopp än det, hvartill kronans egna värderingsmän uppskattat densamma, ansåge förvaltningen berörda anbud så mycket snarare böra antagas, som Kommendantsängen för närvarande ej lemnade någon egentlig afkastning och den ej

heller, såvidt förvaltningen förmådde bedöma, kunde blifva för militära ändamål behöflig.

För egen del hade statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet till en början erinrat, att, på sätt generalfältygmästaren jemväl påpekat, göta artilleriregementes kasernetablissemment länge befunnit sig i det skick, att uppförandet af ett nytt sådant måste anses såsom en oundgänglig nödvändighet. Enligt hvad generalfältygmästaren i en särskild till departementschefen afgifven promemoria anmält, hade redan år 1871 så svåra bristfälligheter yppat sig å sjelfva kasernbyggnaden, att grunden å åtskilliga ställen ansågs böra undersökas samt byggnaden afvägas och lodas; och hade dylik undersökning jemväl verkstälts följande år, dervid kasernen befunnits hafva sedan senaste undersökning undergått sådan sättning, att vederbörande ansåge nödigt att tid efter annan låta anställa förnyade undersökningar. Sedan dess hade afvägningar och lodningar hvart annat eller hvart tredje år verkstälts, och hade deraf framgått, att sättningen ännu fortfore, ehuru numera i något mindre grad. Då dertill komme, att byggnaden vore uppförd på en sluttning, och att för blotta ögat synliga verkningar af den fortgående sättningen redan framträd, i det dels norra mellanbyggnaden utåt gården böjt sig, dels taken i närmare 50 rum gifvit sig, så att särskilda anordningar för deras understöttande måst vidtagas, kunde med skäl befaras, att byggnaden inom en jemförelsevis kort tid komme att instörta.

Kasernbyggnadens bristfälliga och för dess invånare rent af lifsfarliga beskaffenhet hade också flera gånger inför vederbörande embetsmyndigheter påpekats, och så väl 1876 som 1882 årens statsrevisorer, hvilka besökt platsen, hade jemväl vitsordat behofvet af en ny kasernbyggnad.

Det vore emellertid icke endast kasernbyggnadens bristfälligheter, som framkallat de hitintills vidtagna förberedande åtgärderna för uppförandet af ett nytt kasernetablissemment. Dertill hade äfven medverkat de mångfaldiga olägenheter, som måste uppstå såsom följd af det sätt, hvarpå utrymme åt regementets öfnings- och sjuklokaler samt förrådsrum med mera dylikt för närvarande vore beredt. Departementschefen åberopade angående dessa förhållanden hvad generalfältygmästaren derom yttrat, och hvaraf framginge, att frågan om ett nytt kasernetablissemments anskaffande icke längre kunde undanskjutas.

I likhet med generalfältygmästaren ansåge äfven departementschefen, att, då krigsstyrelsen sålunda måste vara betänkt på att bringa ett nytt kasernetablissemment till stånd, den borde utgå från förutsättningen att regementets hufvudstyrka fortfarande skulle vara förlagd till Göteborg. Det kunde icke rimligen ifrågasättas, att denna rikets andra stad skulle vara alldeles utan garnison; och då annan trupp än de för närvarande derstädes förlagda batterierna af göta artilleriregemente icke vore för detta ändamål

tillgänglig, borde också förslagen att åt dem bereda annan garnisonsort öfvergifvas.

Äfven i fråga om valet af byggnadsplats i Göteborg vore departementschefen ense med generalfälttygmästaren. Utom de af honom omnämnda lägenheter hade flera andra platser derstädes, såsom ett område vid Katrine-
lund och ett vid Lorentsberg, föreslagits såsom lämpande sig för etablissem-
mentet, men anställda undersökningar hade sedermera ådagalagt, att de, i
likhet med Kommendantsängen och området vid Härlanda, varit antingen
för dyra eller för trånga eller af annan anledning för ändamålet mindre
passande, under det att mot det nu i sådant afseende föreslagna landeriet
Qviberg någon befogad erinran icke syntes kunna göras. Från staden nog
aflägsset att medgifva en kraftig disciplins upprätthållande och truppens skyd-
dande mot storstadslivets frestelser, vore det på samma gång beläget så
nära intill staden, att nödig handräckning för ordningens upprätthållande
kunde, der så erfordrades, utan afsevärd tidsutdrägt derifrån lemnas; och
särskildt den olägenhet, som ur rent militärisk synpunkt kunde anses vara
förenad med etablissemmentets förläggning till det invid kusten belägna Göte-
borg, kunde, derest nu ifrågavarande egendom med dess från allmänna segel-
leden undandolda läge och bekväma kommunikationer utvaldes till byggnads-
plats, anses vara i ej ringa mån förminskad.

I sammanhang härmed har departementschefen redogjort för villkoren
för det tilltänkta inköpet af Qviberg och de förhållanden, som dermed stå i
sammanhang och dervid meddelat, att det senast af grosshandlaren Ekman
afgifna försäljningsanbud, som med undantag endast för den jemförelsevis
mindre betydliga höjningen i köpesummans belopp i allt det väsentliga
öfverensstämde med det första, innehölle hufvudsakligen följande bestämmel-
ser. Köpeskillingen, som, inberäknadt ofvannämnda 8,000 kronor, vore be-
stämd till 323,000 kronor, skulle antingen kontant eller i skuldsedlar er-
läggas den 15 mars 1891, då egendomen jemväl finge af köparen tillträdas,
och berodde på öfverenskommelse emellan de båda kontrahenterna, vid hvil-
ken tid den ej kontant inbetalda delen af köpeskillingen borde gäldas.
Köpeskillingsreverserna skulle löpa med 5 procent ränta, som skulle halfårs-
vis betalas. Inga inventarier medföljde köpet. Köparen skulle ansvara för
grundlegor, skatter, onera och besvär äfvensom brandförsäkringsafgifter, som
för egendomen skulle erläggas eller utgöras efter tillträdesdagen. Köparen
skulle vidare från och med tillträdesdagen öfvertaga alla säljarens rättig-
heter och skyldigheter på grund af dels två med namngifna personer upp-
rättade kontrakt om arrende af en del utaf egendomen, dels hyresaftal med
Göteborgs stads folkskolestyrelse om ett å egendomen befintligt skolhus, och
skulle köparen dessutom förbinda sig att från tillträdesdagen ansvara för de
förpligtelser, säljaren iklädt sig till de vid egendomen antagna torpare och

lagstade tjenare med flere. Slutligen förbehölle sig säljaren att mot en afgift af 2,000 kronor per år intill den 14 mars 1895 arrendera de fyra större manhusen å egendomen jemte vissa uppräknade uthus och områden, dessa senare till en areal af omkring 18 tunnland, dock med rättighet för säljaren att efter uppsägning jemväl före arrendetidens utgång afträda arrendet å den fardag, som infölle näst efter sex månader efter uppsägelsen.

Då enligt handlingar, som hade åtföljt generalfältygmästarens skrifvelse i ämnet, de arrendemedel, som för närvarande inflöte från egendomen och hvilka enligt bestämmelserna i försäljningsanbudet tills vidare skulle, jemväl efter det kronan öfvertagit egendomen, utgöras med oförändrade belopp, uppginge till 1,300 kronor och, för beräkning af kronans inkomst af egendomen, dertill borde läggas dels för tiden intill den 14 mars 1895 säljarens afgift för arrenderätten till mangårdens åbyggnader med tillhörande område, och dels för den tid, som, räknad från den 14 mars 1891, åtginge innan inflyttning i det nya etablissementet kunde ega rum, blifvande arrendefgift för den för närvarande af säljaren sjelf brukade del af egendomen, hvilken afgift af generalfältygmästaren beräknats till 4,000 kronor årligen, blefve alltså, efter kronans öfvertagande utaf egendomen, den årliga inkomsten 7,300 kronor; och då utgifterna för egendomen, bestående i grundlega och landeriarrendemedel till årligt belopp af omkring 700 kronor äfvensom brandförsäkringsafgifter, hvilka, enligt nyssnämnda handlingar, under de närmaste åren kunde beräknas i årligt medeltal komma att uppgå till 1,278 kronor, så att sammanlagda utgiften blefve 1,978 kronor, komme alltså under de första åren, innan etablissementet blifvit färdigt och landeriets mark utlagts till exercisfält, den årligen behållna inkomsten att utgöra omkring 5,300 kronor. Huru förhållandena efter denna tidpunkt komme att gestalta sig, berodde, enligt hvad departementschefen inhemtat, väsentligen derpå, huruvida någon afsevärd inkomst kunde beredas från den ofvannämnda, för regementet ej behöfliga andel af egendomen, som vore belägen emellan vägen till Partilled och Säfve ån. Hyran för skolhuset, hvilken för närvarande utginge med 1,000 kronor, äfvensom afgift för en mindre, nu för 300 kronor årligen utarrenderad del af egendomen, kunde emellertid, på sätt generalfältygmästaren anmält, fortfarande beräknas skola utgå; och den från dessa lägenheter härflytande inkomst borde så mycket snarare förslå till gäldande af kronans utgifter för egendomen, som landeriets dyrbaraste byggnader antagligen komme att införlifvas med etablissementet, hvilket, i likhet med andra dylika kronan tillhöriga anläggningar, icke komme att blifva brandförsäkradt, och de dryga brandstodsafgifterna sålunda efter etablissementets färdigbyggande komme att till större delen bortfalla.

Hvad beträffade det af grosshandlaren Ekman för landeriet fordrade

pris, funne departementschefen, lika med generalfälttygmästaren och arméförvaltningen, detsamma vara antagligt. Egendomens areal utgjorde, såsom redan nämnts, 313 tunnland, och då derå uppförda byggnader, enligt hvad meranämnda handlingar utvisade, vore brandförsäkrade till ett sammanlagdt belopp af 190,950 kronor, samt egendomen, enligt samma handlingar, vore bevillningstaxerad till 284,500 kronor, kunde det icke sägas, att en köpesumma af 323,000 kronor, utgörande något mer än 1,000 kronor per tunnland, vore för hög, helst egendomen vore belägen i omedelbar närhet af en stor stad. Särskildt vid jämförelse med förslaget att till byggnadsplats använda den s. k. Kommendantsängen, visade sig den lösning af kasernfrågan, som skulle vinnas genom inköpet af landeriet Qviberg, synnerligen lycklig. Blevde Kommendantsängen till byggnadsplats använd, måste särskilda dryga kostnader beräknas för förvärfvandet af exercisplats, under det att, derest Kommendantsängen försåldes och landeriet Qviberg i stället inköptes, icke allenast exercisplats utan särskilda anslag erhöles, utan äfven ett ej obetydligt, till byggnadsfrågans främjande användbart öfverskott uppkomme. Vidare tillade departementschefen, att, då af de utaf säljaren företedda åtkomsthändingar till egendomen framginge, att staden Göteborg vore berättigad att tillösa sig landeriet, i händelse besittningen deraf å annan än besittningshafvarens arfvingar upplättes, departementschefen i skrifvelse den 18 sistlidne december från stadsfullmäktige derstädes låtit infordra yttrande, huruvida de, derest landeriet blefve för kronans räkning inköpt, vore benägna att afstå från den staden förbehållna lösningsrätt till egendomen, samt att stadsfullmäktige genom skrifvelse den 28 januari 1890, som den 8 i denna månad till landtförsvarsdepartementet inkommit, på denna framställning lemnat jakande svar.

Då sålunda något formelt hinder för köpeaftalets afslutande numera icke förefunnes, och egendomen i alla afseenden syntes väl lämpa sig för det ändamål, som med dess inköpande afsåges, samt departementschefen vidare, i likhet med generalfälttygmästaren, vore öfvertygad derom, att, om med inköpet dröjdes, priset på egendomen komme att ställa sig vida högre än nu vore fallet, hade departementschefen alltså ansett sig, under förutsättning att nödiga medel för köpesummans gäldande kunde beredas, böra tillstyrka antagande af det gjorda anbudet.

Hvad slutligen beträffade sättet för sådana medels anskaffande, instämde departementschefen likaledes med generalfälttygmästaren och arméförvaltningen. På sätt dessa myndigheter yttrat, kunde den s. k. Kommendantsängen svårligen komma i fråga att för försvarsändamål vidare användas, och det vore vid sådant förhållande föga lämpligt, att densamma, hvilken för närvarande lemnade nästan ingen afkastning, fortfarande af kronan bibehöl-

les. Svårigheten blifver endast att afgöra, huru den på det ändamålsenligaste sättet måtte kunna afyttras.

I detta afseende ville departementschefen upplysa, att fråga om dess inköpande för Göteborgs stads räkning varit understäld den af staten och staden gemensamt tillsatta nämnd, som jemlikt Kongl. Maj:ts beslut sammanträdt i Göteborg under år 1887 och som haft till uppgift att uppgöra förslag till öfverenskommelse emellan staten och staden rörande ej mindre stadens befrielse för all framtid från skyldigheten att åt göta artilleriregemente eller annan motsvarande krigsstyrka, som kunde varda i staden förlagd, tillhandahålla rum och servis, än äfven öfverlåtande åt staden af åtskilliga staten tillhöriga områden i Göteborg, som vid nytt kasernetablissemens uppförande blifva för kronan obehöfliga. Denna nämnd hade ansett Göteborgs stad för eganderätten till den s. k. Kommendantsängen böra erlägga 200,000 kronor; och rörande nämndens utlåtande, hvilket i anseende till de flera svårlösta frågor, som i detsamma berörts, vore till vederbörande embetsmyndigheter för yttrandes afgifvande remitteradt, meddelade departementschefen, att nämnden till 1,014,450 kronor beräknat hela den summa, som staden Göteborg borde för kasernfrågans lösning i den föreslagna riktningen till kronan utgifva.

Då emellertid nu ett anbud å Kommendantsängen erhållits, afseende ett vida högre belopp än det, nämnden ansett staden Göteborg böra för densamma erlägga, borde ifrågavarande område lämpligen från den tilltänkta öfverenskommelsen uteslutas och särskildt för sig försäljas. Huruvida omförmälda, å 450,000 kronor lydande anbud dervid borde antagas, eller området, som vore beläget i omedelbar närhet af staden och väl lämpade sig att stycka sönder till byggnadstomter, tills vidare borde af kronan bibehållas och genom dess egen försorg i snärre lotter försäljas, vore deremot mera tveksamt. Vid värdering, som af sakkunfige män anstälts, hade området, som förut nämnts, uppskattats till det värde, att den del deraf, å hvilken fast anbud nu föreläge, beräknats kunna vid försäljning i mindre lotter inbringa 719,000 kronor, eller 269,000 kronor mer än det erhållna anbudet; och det kunde icke sägas, att den erfarenhet, som här i Stockholm vid gardeskasern-tomternas försäljning vunnits rörande ändamålsenligheten deraf, att kronan vid afyttring af ett dylikt större område sjelf öfvertog sönderstyckningen och försäljningen af de olika tomterna, visat sig ofördelaktig. Å andra sidan måste dock ihågkommas att detta förfaringssätt medförde, förutom ränteförlust, ej oansenliga utgifter i form af försäljningsprovisioner, arvoden för ritningars och styckningsförslags uppgörande, gatanläggningsarbeten och dylikt, och att framför allt fullkomlig säkerhet, att den från början påräknade köpesumman verkligen också vid de många olika försäljningarna skulle

komma att ingå, ingalunda kunde anses förefinnas. I förevarande fall, då det fasta anbudet uppginge till i det närmaste två tredjedelar af den summa, som beräknats kunna vid den slutliga försäljningen i mindre lotter erhållas, syntes departementschefen därför företråde böra gifvas åt det fasta anbudet, hvarigenom krouan omedelbart komme i besittning af en något mindre, men kontant inbetald köpesumma.

Departementschefen funne sig alltså böra tillstyrka jemväl antagandet af det utaf stadsmäklaren Möller gjorda anbud beträffande försäljningen af den s. k. Kommendantsängen.

Hvad slutligen anginge användandet af den summa, hvarmed, för den händelse båda de sålunda gjorda förslagen vunne bifall, köpeskillingen för Kommendantsängen komme att öfverstiga lösesumman för landeriet Qviberg, borde densamma enligt departementschefens mening för det blifvande kasernetablissemmentet reserveras och under tiden öfverlemnas till förvaltning åt statskontoret.

Såsom af förestående redogörelse framgår, föreligga nu egentligen tvenne särskilda frågor, nemligen dels fråga om inköp för göta artilleriregementes räkning af landeriet Qviberg invid Göteborg och dels förslag om försäljning med visst undantag af den s. k. Kommendantsängen vid skansen Kronan i nämnda stad samt försäljningsmedlens användande för gäldande af köpeskillingen för omförmälda landeri och öfverlemnande, hvad återstående beloppet beträffar, till statskontoret för att användas såsom bidrag till kostnaderna för ett nytt kasernetablissemment för artilleriregementet.

Hvad beträffar inköpet af landeriet Qviberg, har utskottet på de i statsrådsprotokollet anförda skäl ansett sig böra förorda detsamma, när det torde kunna befaras, att inköpspriset för denna fastighet, som, enligt hvad den i ärendet förebragta utredning, gifver vid handen, är för göta artilleriregemente erforderlig och särdeles lämplig, vid ett uppskof med inköpet otvifvelaktigt skulle komma att ställa sig ej oväsentligt högre än det, som betingats i det nu afgifna anbudet, vid hvilket säljaren icke är bunden längre än till utgången af juli månad innevarande år. Utskottet anser emellertid, att beslutet om denna fastighets förvärfvande bör göras oberoende af frågan om uppförande af nytt kasernetablissemment för omförmälda artilleriregemente, en fråga, som i öfrigt nu icke föreligger till pröfning; men då vid bifall till den i sammanhang härmed föreslagna försäljningen af Kommendantsängen medel för försäld kronoegendom komma att inflyta, hvilka lämpligen kunna användas till bestridande af kostnaden för annan fastighets förvärfvande, har utskottet ansett, att köpeskillingen för Qviberg bör af Kongl. Maj:t af tillgängliga medel förskjutas för att ersättas af det belopp, som genom Kommendantsängens afyttring kan komma att ingå.

Emot den ifrågasatta försäljningen af den s. k. Kommendantsängen med undantag af sjelfva skansen Kronan och kringliggande platå har utskottet

ej heller haft något att erinra, men har deremot icke funnit skäl att tillstyrka antagandet af det föreslagna försäljningspriset. Enligt hvad i statsrådsprotokollet meddelats, hafva de till försäljning föreslagna delarne af berörda egendom vid en i februari 1889 företagen besigtning värderats till en krona 25 öre per kvadratfot, så att desamma, om derifrån afräknades hvad som för gator och öppna platser erfordrades, kunde antagas vid försäljning skola inbringa en summa af 719,000 kronor i rundt tal. Då från statens sida något skäl till påskyndande af denna försäljning icke torde kunna andragas, och då den erfarenhet, som vunnits vid afyttringen af gardeskasernernas tomter i Stockholm gifver stöd för antagandet, att en småningom och genom tomternas sönderstyckning skeende försäljning skulle blifva för staten förmånlig, synes giltig anledning icke förefinnas till antagande af det nu föreslagna köpeanbudet, som med 269,000 kronor understiger berörda värderingssumma. Utskottet anser därför, att det bör till Kongl. Maj:ts öfverlemnas att bestämma angående sättet för ifrågavarande försäljning, men att priset för tomtdelarne icke bör i medeltal understiga det vid nämnda värdering åsatta, eller en krona 25 öre för kvadratfoten.

Hvad slutligen vidkommer Kongl. Maj:ts förslag om att den del af köpesumman för berörda tomtdelar, som icke komme att tagas i anspråk för gäldande af köpeskillingen för landeriet Qviberg, skulle öfverlemnas till statskontoret för att användas såsom bidrag till kostnaderna för ett nytt kasern-etablissemang åt göta artilleriregemente, skulle utskottet visserligen, derest fullständigt förslag angående kasernfrågans lösning föreläge, vilja ingå i bedömande af äfven detta förslag; men då, på sätt departementschefen meddelat, berörda fråga ännu är beroende af utredning, anser utskottet icke lämpligt att nu föreslå Riksdagen att fatta beslut om medels afsättande för sagda ändamål. Enligt hvad af departementschefen vid förevarande ärendes föredragning blifvit upplyst, har af staten och Göteborgs stad gemensamt tillsats en nämnd, hvilken sammanträdte år 1887 och haft till uppgift att uppgöra förslag till öfverenskommelse emellan staten och staden rörande ej mindre stadens befrielse för all framtid från skyldigheten att åt göta artilleriregemente eller annan motsvarande krigsstyrka, som kunde varda i staden förlagd, tillhandahålla rum och servis, än äfven öfverlåtande åt staden af åtskilliga staten tillhöriga områden i Göteborg, som vid nytt kasern-etablissemangs uppförande kunde blifva för kronan obehöfliga; och bland hvilka områden utskottet särskildt velat framhålla den dyrbara och välbelägna s. k. exercisheden, hvilken nu disponeras för artilleriregementets behof. Omförmälda nämnds utlåtande är emellertid för närvarande öfverlemnadt till vederbörande embetsmyndigheter för yttrandes afgifvande.

Vid sådant förhållande, och då den ersättning, staden Göteborg i berörda hänseende torde befinnas villig att utgifva, sannolikt kan, obe-

räknad köpesumman för den s. k. Kommendantsängen, blifva tillräcklig för tillgodoseende af det anslagsbehof, som må varda erforderligt för uppförande af ett nytt artillerietablisement, anser utskottet nämnda köpesumma icke i någon mån behöfva anlitas för omförmälda ändamål, utan böra med den del, som icke erfordras för ersättande af förskott för inköpet af landeriet Qviberg, till statsverket ingå och bland statsverkets inkomster redovisas under titeln extra uppbörd.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer utskottet,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen — under förutsättning att Kongl. Maj:t beslutar, att landeriet Qviberg invid Göteborg skall för göta artilleriregementes räkning, på de af grosshandlaren J. J. Ekman genom försäljningsanbud den 8 maj 1889 erbjuda villkor, af kronan inköpas — medgifver:

dels att den s. k. Kommendantsängen vid skansen Kronan i Göteborg må, med undantag af sjelfva skansen och kringliggande platå, försäljas; dock att försäljningen så anordnas, att för de områden, som komma att för-yttras, må erhållas en köpeskilling, motsvarande, då från lägenheten afräknas hvad som kan erfordras för gator och öppna platser, minst en krona 25 öre för hvarje kvadratfot; och

dels att den för landeriet Qviberg ifrågasatta köpeskillingen, 323,000 kronor, må af Kongl. Maj:t af tillgängliga medel förskjutas för att ersättas af den för den s. k. Kommendantsängen inflytande köpesumma, hvilken till återstående belopp skall till statsverket ingå och bland statsverkets inkomster redovisas under titeln extra uppbörd.

Stockholm den 10 april 1890.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.
